

TAKÁCS MELINDA

Egy „őrségi falu” Tolnában

Adatok Lápafő újkori betelepüléséhez

A török kiűzése, majd a Rákóczi-szabadságharc bukása után a tatárjárás óta nem látott népvándorlás vette kezdetét Magyarországon. Az egykori hódoltság jelentősen elnéptelenedett, háborúkkal sújtott területe a 18. század folyamán a Kárpát-medence különböző országrészeiből és Európa németajkú területeiről érkező emberek permanens áramlásának színhelyévé vált. Az elvadult táj kezdetben spontán, később szervezeten érkező magyar, horvát, bosnyák, vend, szlovák, rác és sváb visszahódítóiból kovácsolódott faluközösségek teljes régiók arculatát változtatták meg, a mai napig hatóan.¹ Tanulmányomban ezen időszak dunántúli népességmozgásainak kutatásához szeretnék új adalékokkal szolgálni a Tolna vármegyei Lápafő falu újratelepülésének és a beköltözők eredetének vizsgálatán keresztül.²

A tágabb régió – Külső-Somogy, Tolna–Baranyai-dombvidék – 18. századi demográfiai és felekezeti viszonyai korántsem felderíthetlenné a kutatás számára. Somogy és Tolna vármegyék betelepülő népességéről kiváló áttekintést nyújtanak Szita László,³ T. Mérey Klára⁴ és Kováts Zoltán⁵ munkái, újabban pedig Máté Gábor⁶ és K. Németh András,⁷ illetve Kovács Bence⁸ tollából olvashatunk a Dél-Dunántúl pusztulásáról és újjászületéséről. A Tolna vármegyei 18. századi közigazgatás újraindulásának első évtizedeiről monografikus igényrel Holub József,⁹ Szilágyi Mihály¹⁰ és Horváth Árpád tudósít.¹¹

A jelen munka tárgyát képező Lápafő falu Tolna és Somogy vármegye határán (ma Tolnában), Dombóvártól nagyjából 20 km-re északra fekszik. Délről Nak, nyugatról Várong, északról Török-

¹ A korszak népességváltozásainak átfogó értékeléséről lásd: WELLMANN 1989.

² A munkám során felhasznált latin források fordításáért Dénesi Tamásnak (Pannonhalmi Főapátsági Levéltár), az őrségi szálak felkutatása során nyújtott segítségért Orbán Róbertnek (Via Sancti Martini) tartozom hálás köszönettel.

³ SZITA 1993; SZITA 1996.

⁴ T. MÉREY 1966; T. MÉREY 1967.

⁵ KOVÁTS 1969.

⁶ MÁTÉ 2013; MÁTÉ 2014; MÁTÉ 2015; MÁTÉ 2018; MÁTÉ 2021.

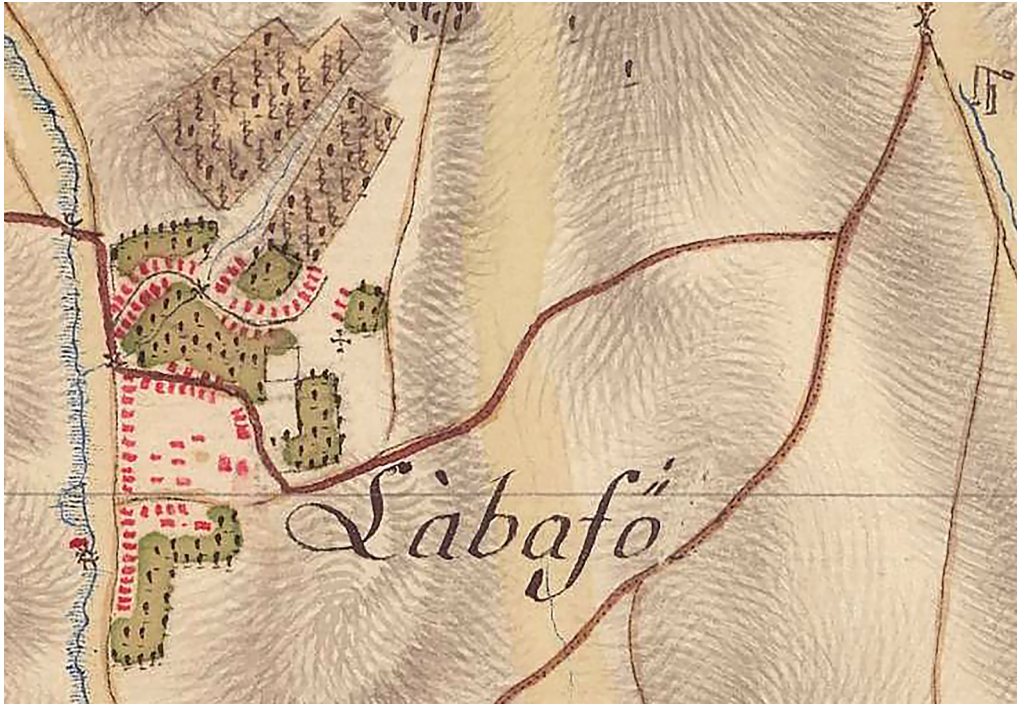
⁷ K. NÉMETH – MÁTÉ 2020.

⁸ KOVÁCS 2023.

⁹ HOLUB 1974.

¹⁰ SZILÁGYI 1983.

¹¹ HORVÁTH 1969; HORVÁTH 1974.

1. kép. Lápafő az első katonai felmérésen (forrás: maps.arcanum.com)

koppány, keletről Szakcs határolja. A Dunántúli-dombság Külső-Somogy nevű középtáján belül a Dél-Külső-Somogy nevű kistájhoz tartozik. A falu lakossága a 2022-es népszámlálás alapján 139 fő,¹² felekezeti viszonyait tekintve a legutóbbi időnkig nagyrészt reformátusokból állt.

A település a középkori forrásokban következetesen Vápafő néven szerepel. Legkorábbi említése 1348-ból származik, templomával 1430-ban találkozunk először.¹³ A 16–17. századból több birtokosa (Onori – azaz a szomszédos ónárdi –, majd a Kalauz, Palatics, Morgai, Ányos és Márfi család) is ismert.¹⁴ A hódoltság idején a lakosság református hitre tért, lelkészét 1618-ban említi először forrás.¹⁵ A falu a koppányi szandzsákon belül a koppányi, majd a dombói náhije része volt.¹⁶

Az 1687-es kamarai összeírásban Lápafő még lakott településként szerepel, ezidőtájt a Sankó család tulajdonában találjuk.¹⁷ A 18. század első éveiben keletkezett szórványos források viszont már pusztaként tüntetik fel, továbbra is Sankó-birtokként.¹⁸ Az 1710-es években a település már Babocsay Pál tulajdonában volt,¹⁹ az ő nevéhez fűződik annak újratelepítése, melyre 1718 környékén került sor. 1738-ban a falu Perczel József birtokába került, tőle 1742-ben Szalabéri Horváth László vásárolta meg.²⁰ A 18. század folyamán Lápafő ez utóbbi család birtokában maradt, majd a század végén nemesi közbirtokosság alá került (1. kép).²¹

¹² <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/elozetes-adatok-2> (elérés: 2023. 09. 12.)

¹³ Lápafő középkori templomának feltárásáról, illetve a faluval kapcsolatos középkori és kora újkori forrásokról lásd: K. NÉMETH – TAKÁCS 2013.

¹⁴ K. NÉMETH – TAKÁCS 2013, 2; MNL OL P 316. 3. d. 1793, 34.

¹⁵ K. NÉMETH 2015, 98.

¹⁶ K. NÉMETH – TAKÁCS 2013, 3.

¹⁷ SZITA 1993, 5–6; MNL OL E 156. a. Fasc. 5. No. 37, 2.

¹⁸ MNL OL E 156. a. Fasc. 69. No. 7, 14; Fasc. 69. No. 80, 1.

¹⁹ A Babocsay család házasodás útján, a jus armorumot megfizetve jutott néhány környékbeli településhez a 18. század elején. MNL OL P 316. 3. d. 1793, 34.

²⁰ DOBOS 2001, 153; MNL TML XIII. 14. 341.

²¹ RL A/1b. G, 46.

A KEZDETEK

A falu újratelepítése előtti két évtizedről kevés ismerettel rendelkezünk. A fennmaradt források – főként határpercek – tanúsága szerint Lápafő határát földesurai elsősorban kaszálóként és legelőként hasznosították, területén legfeljebb szórványos, rövid ideig tartó megtelepedéssel számolhatunk. Ismerjük az egyik első szabadosa, Dancs Mózes nevét, aki Igalból érkezve sikertelenül próbálkozott a puszta betelepítésével, mielőtt továbbköltözött Szakcsra.²² Értesülünk ugyanakkor Lápafőn élő árendátórius – azaz bérlegeltető – lakosokról.²³ Tudunk arról is, hogy a település rétjeit a szomszédos Szakcs és Várong lakosai kaszálták,²⁴ illetve hogy a szakcsiak Babocsay földesúr akarata ellenére legeltették ott állataikat.²⁵

Lápafő frissen betelepült lakóival Somogy vármegye 1718-as termény- és állatösszeírásai kapcsán találkozunk először,²⁶ így benépesülését joggal datálhatjuk erre az időpontra, esetleg az 1717-es esztendőre.²⁷ A conscriptio a beköltözöttek névsora mellett korábbi lakhelyüket is feltünteti, innen tudjuk meg, hogy az újkori Lápafő bizonytalan jogállású első lakói Vas, Zala, Nyitra, Trencsén, Borsod és Baranya vármegyékből érkeztek, méghozzá teljesen vagyontalanul. Babocsay Pállal kötött, mára sajnos elveszett telepítési szerződésük kiállítására – a korszakban nem szokatlan módon – csak pár évvel később, 1722-ben került sor.²⁸ Ebben a földesúr vélhetően öt év adómentességet biztosított az újonnan beköltözötteknek: a vármegyei összeírók 1727 előtt semmilyen jövedelmüket nem tüntették fel.²⁹

A Lápafőn újratelepülő népesség előtt álló kihívásokról egy 1728-ban keletkezett vármegyei összeíráshoz fűzött kommentár tudósít bennünket.³⁰ A falu betelepítéséért felelős szabados, Kacziba (Kosziba) János emléke még évtizedekkel később is élt a helyi köztudatban.³¹ A Nyitra vármegyéből szerencsét próbálni érkező tót – foglalkozását tekintve méhészt – által összegyűjtött szabad költözésű lakókról megtudjuk, hogy hiába voltak kevesen, mégsem állt rendelkezésükre elég föld, ráadásul a megkezdett erdőirtások kapcsán rögtön ellenségeskedésbe is keveredtek a szomszédsággal.³² A frissen irtott földek meglehetősen soványnak és nehezen művelhetőnek bizonyultak, az első években némi kenderen és törökbúzán kívül szinte semmilyen termény nem származott belőlük. Szintén keveset jövedelmezett az egyébként jónak mondott rétjeik kaszálása. „Sörtvélyes marháikat” erdeikben szabadon makkoltathatták, ökreiket, lovaikat az uraság majorsági földjein legeltették. A határ szűkössége miatt várongi pusztaföldeket is árendába vettek, ahol szintén legeltetést folytattak és vetettek. Szőlő telepítésével is próbálkoztak, kevés sikerrel. Tűzifa jutott elég. Malmuk, halban gazdag vizük nem volt.

Lápafő első halottja a Keserű család tagjai közül került ki.³³ A közösség a falu lerombolt középkori templomának környezetét választotta részére temetkezőhelyül. Az épület maradványai még jól

²² RL B/1. L, 30.

²³ TAKÁCS 1976, 28, 30; MNL SML IV. 10. bb. 67/1721.

²⁴ MNL OL P 316. 2. d. 1769, 4; MNL SML IV. 10. bb. 67/1721.

²⁵ LINK 2004, 40; MNL TML IV. 1. a. 122/49.

²⁶ MNL SML IV. 1. h. Ö 51, 84–85.

²⁷ Az 1742-es pécsi egyházmegyei vizitáció alapján az 1717. esztendő sem zárható ki. *Visitatio* 1738–1742, 245. Ugyanerre az évszámra következtethetünk egy 1741-es ágensi vizitáció tanúvallomásai alapján. RL B/1. L, 30–31. Egy 1721-ben zajlott határper az 1719. évre teszi az új lakosok megérkezését. MNL SML IV. 10. bb. 67/1721; pontatlan hivatkozással: TAKÁCS 1976, 28. Egy 1717-es vizitáció még pusztaként emlékezik meg a faluról. MNL SML IV. 10. bb. I. 44.

²⁸ MNL OL C 59. IV. No. 9, 2; MNL TML IV. 5. a. Ö 289, 66–67.

²⁹ MNL TML IV. 5. a. Ö 287, 22–23.

³⁰ MNL TML IV. 5. a. Ö 289, 66–67.

³¹ MNL SML IV. 1. h. Ö 51, 84–85; RL B/1. L, 29–32, passim.

³² A forrás nem tér ki rá, de valószínűleg Várongról és Törökkoppányról van szó.

³³ RL B/1. L, 30.

2. kép. A középkori Lápafő templomának feltárt alapfalai a mai református temetőben. Az újkori falu első telepesei e romok köré temetkeztek (fotó: Pazirik Informatikai Kft.)

láthatóak voltak az 1733-as püspöki vizitáció idején.³⁴ Alapfalainak 2012-ben történt feltárása során az első telepések földi maradványai is napvilágra kerültek (2. kép).³⁵

A KÖZÖSSÉG FELEKEZETI VISZONYAI

A lápafői lakosság vallási életét taglaló források³⁶ tanúsága szerint az első évtizedek ebben a tekintetben is megterhelőnek bizonyultak. A betelepült népesség jórészt lutheránus tótokból és kálvinista magyarokból állt, és a közöttük fennálló konfliktusokat a protestánsokkal szembeni intoleráns pécsi püspöki és vármegyei politika még jobban kiélezte.³⁷ A két felekezet kezdetben közösen tartott lutheránus prédikátort,³⁸ a reformátusok viszont idővel saját levita tartásának igényével léptek fel.³⁹ Babocsay László földesúr vallási ügyekben kezdetben türelmet tanúsított, azonban idővel megelégelte az állandó ellenségeskedést, és a Carolina resolutio⁴⁰ után fokozódó vármegyei nyomásnak,

³⁴ *Conscriptio* 1733, 211.

³⁵ Lásd: K. NÉMETH – TAKÁCS 2013.

³⁶ A lápafői három felekezet első évtizedeiről a pécsi püspökség egyházlátogatási jegyzőkönyveiből (Szakcs filiájaként lásd: *Conscriptio* 1733, 211; *Visitatio* 1738–1742, 245–246; *Visitatio* 1753–1757, 245; BRÜSZTLE 1878, 894), illetve a Külsősomogyi Református Egyházmegye protocollumaiból (RL A/6. 1. k., 128, 184–185, 194, 223, 234, 255, 279–280, 291, 304; 2. k., 139) szerezhetünk információkat.

³⁷ Az újjászerveződő pécsi egyházmegyéről: GÓZSY – VARGA 2009.

³⁸ A lápafői evangélikus egyházköztség 1719-ben vagy 1720-ban szerveződött meg a pesti, majd pozsonyi commissio engedélyével. CSEPREGI 2000, 228. Az 1733-as canonica visitatio idején saját imaházuk és lelkészük volt, akit a pécsi püspök Babocsay földesúr oltalmának köszönhetően hasztalan próbált elmozdítani. *Conscriptio* 1733, 211.

³⁹ A kezdeti évek felekezeti viszonyairól első kézből tudósít egy 1741-ben kelt ágensi vizsgálat, melyből megtudjuk, hogy a falu legelső prédikátora a lutheránus, talán tót Bernászký mester volt. Működésével egy időben a kálvinisták Büssüből saját tanítót hívtak maguknak. Míg Solti Ferenc csak időnként járt Lápafőre, utóda, Igmándi János már a faluban élt. Őt a Mocsoládról érkező Körmenyi Sámuel követte. RL B/1. L, 29–32.

⁴⁰ III. Károly 1731-ben kelt utasítása értelmében a protestánsok csak a kijelölt artikulás helyeken gyakorolhatták szabadon vallásukat: DIÓS 1996, 175–176. A kialakult helyzeten érdemben csak II. József türelmi rendelete változtatott.

valamint a reformátusok számbeli fölényének engedve a lutheránus prédikátor elbocsátása mellett döntött. Borbély (Tonsor) Ferenc 1736-ban hagyta el a falut.⁴¹ Az ily módon árván maradt evangélikusokat az 1737-ben saját egyházközségüket megalapító reformátusok levitái, Igmándi István, majd Szentesi András, 1742-től pedig a szakcsi plébános pasztorálta.⁴²

A lápafői reformátusok az 1742-es pécsi püspöki vizitáció idejére saját, egyszerűen berendezett imaházzal rendelkeztek, amelyben előljárójuk egy konyhát és egy szobát bírt.⁴³ Működésük szerény körülményeit mutatja, hogy vagyonuk 1738-ban egy ónpatellát és egy selyemkendőt,⁴⁴ 1742-ben pedig egy ónpotharat és egy fából készült orbiculumot számlált.⁴⁵ Igmándi István évi saláriuma 1737-ben 8 forint volt, ezenkívül a gyülekezet házaspáronként fél-fél köből gabonával, illetve a megfelelő mennyiségű tűzifával, szénával és vetőmaggal látta el.⁴⁶ Szentesi Andrást 1738-tól már évi 15 forintra és egy-egy köből gabonával támogatták hívei.⁴⁷ Az egyházközség lassacskán beinduló fejlődését jelzi, hogy a Lápafőn született gyermekeket 1745-től már saját levitájuk, Gencsi István keresztelhetette.⁴⁸

A katolikus püspöki vizitációk eligazítanak bennünket a lápafői felekezeti arányok tekintetében. 1742-ben huszonnégy katolikus, hatvan református és nyolc evangélikus lakója volt a falunak, míg 1752-ben a vizitátor tizenkét katolikus, 176 református és hat evangélikus hívet számolt össze. Egyértelmű tehát a kálvinista hitet gyakorlók dominanciája. Az 1752-es összeírásban megfigyelhető számbeli megugrásuk jórészt abból a torzításból fakad, hogy míg 1742-ben csak a gyónóképes híveket írták össze, 1752-ben már minden megkeresztelt lakost felvettek a lajstromba.⁴⁹ A katolikus hívek lelkipogozásáról a szakcsi plébános gondoskodott.

A református gyülekezet önálló működésének 1754-ben Klimó György pécsi püspök protestáns-ellenes rendelkezései vetettek véget. Gencsi István elbocsátása és az oratórium elpusztítása⁵⁰ után a hívek az 1781-ban kiadott türelmi rendeletig a szakcsi plébánia gondnoksága alá kerültek. Vallásukat 1786-ig – ebben az évben vált Lápafő anyaegyházzá – Kaszokban gyakorolták. Templomuk 1785-ben épült fel.⁵¹

DEMOGRÁFIAI VISZONYOK A 18. SZÁZAD ELSŐ HARMADÁBAN

Lápafő 18. századi demográfiai viszonyainak alaposabb megismeréséhez a falu lakosságáról készült vármegyei adó- és egyházi lélekösszeírások, illetve felekezeti anyakönyvek bejegyzései nyújtanak segítséget (Függelék). Vizsgálataim során huszonnégy, 1718 és 1773 között keletkezett conscriptio⁵² mellett az 1737 és 1760 között keletkezett katolikus és református matrikulák⁵³ keresztelési adatait

⁴¹ Borbély Ferenc 1726 és 1737 között működött Lápafőn: CSEPREGI 2022, 46; PAYR 1910, 355. A távozását megelőző konfliktusokról levélben számolt be Ostffy Mihály evangélikus inspektornak: CSEPREGI 2010, 110–111; MNL OL P 533. 4. 34. 2.

⁴² RL A/6. 1. k., 255.

⁴³ *Visitatio* 1738–1742, 245.

⁴⁴ RL A/6. 1. k., 234.

⁴⁵ *Visitatio* 1738–1742, 245.

⁴⁶ RL A/6. 1. k., 194.

⁴⁷ RL A/6. 1. k., 234.

⁴⁸ VESZPRÉMI FEJES 1900, 6.

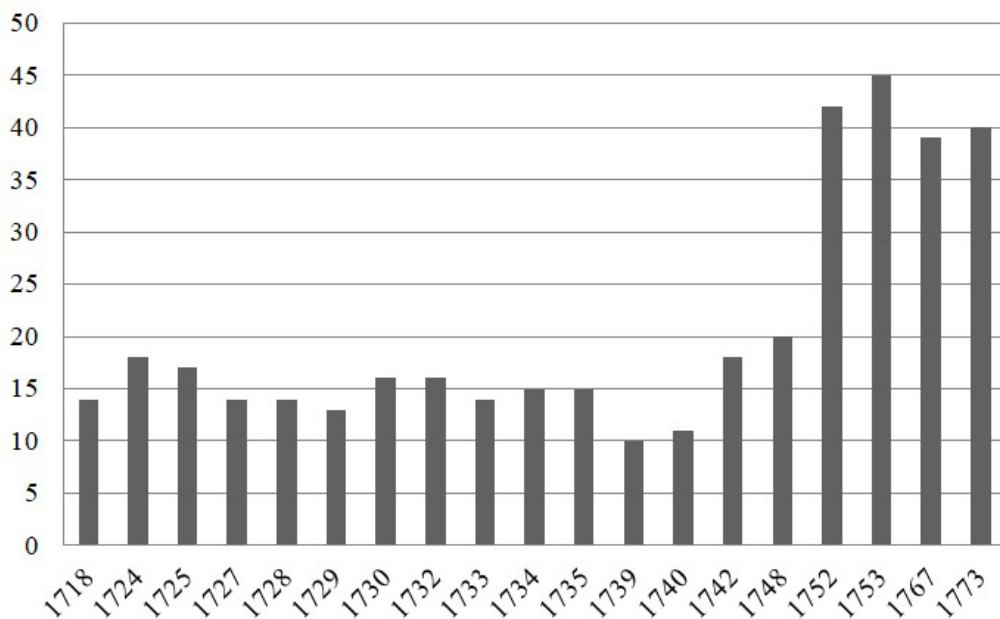
⁴⁹ Az 1753-ban a pécsi püspökség által készített lélekösszeírás 106 gyónó (azaz úrvacsoraképes) református főt számlál (PEL I. 1. c. 16, 372–373), míg az 1742-ben keletkezett vizitáció csak hatvan főt vesz lajstromba (*Visitatio* 1738–1742, 245).

⁵⁰ RL A/6. 2. k., 139.

⁵¹ *Historia domus*; VESZPRÉMI FEJES 1900, 6–7.

⁵² Domesticák: MNL SML IV. 1. h. Ö 51, 84–85; Ö 55, 15–16; MNL TML IV. 5. a. Ö 284; Ö 285, 69; Ö 287, 23–24; Ö 288, 71, 220; Ö 289, 199; Ö 290, 70–71; Ö 291, 95–96; Ö 292, 94; Ö 293, 16–17; Ö 294, 131; Ö 295, 13; Ö 296, 30; Ö 300, 26; Ö 301, 34; Ö 302, 89; Ö 304, 27; Ö 305, 494–496; Ö 306, 115–118; Ö 309, 288–289; MNL OL C 59. IV. No. 9, 31–33. Lélekösszeírás: PEL I. 1. c. 16, 372–373. A korábban Somogyhoz tartozó Lápafő 1725-ben került Tolna vármegye közigazgatási fennhatósága alá. MAUL-LINK 2021, 230–231; MNL TML IV. 1. a. 3. k., 537–538. Ebben az évben még mindkét vármegye összeírásában szerepel.

⁵³ A jelzett időszakban csak a lápafői református felekezet alkotott rövid ideig (1745–1752) önálló egyházközséget, az ekkor keletkezett anyakönyvek azonban sajnos nem maradtak fenn. A katolikus és evangélikus lápafőieket a teljes 18. század folyamán a szakcsi plébánián vezetett katolikus anyakönyvekben találjuk meg, a reformátusokat pedig saját egyházközségük fennállásának

3. kép. Az adózó családfők száma Lápafőn 1718 és 1773 között

használtam fel. Az elemzés felső időhatárát – a téma jellegéből adódóan a század első felére való fókuszálás igénye mellett – az 1760–1770-es évek környékén húztam meg, mivel a faluközösség erre az időszakra érte el a népességi és felekezeti stabilitást.

Lápafő 1718-ban kelt első, már többször idézett domesticája tizennégy adózó családfőt vesz lajstromba. Hasonló lélekszámú, tizennégy-tizennyolc családból álló, a nevek változatlanúsága alapján stabil faluközösségre következtethetünk az 1720–1740-as években keletkezett összeírások alapján (3. kép). Az 1720-as években kelt bejegyzések között ugyan fel-feltűnnek lápafői lakosok cserélődésére tett utalások,⁵⁴ illetve tudomásunk van egy 1734-ben Várongra átköltöző libertinuscsoportról,⁵⁵ a földműves-állattartó jobbágy- és zsellérlakosság összetétele évtizedes stagnálást mutat. Az adózó családok számában az 1752. évi összeírás jelez komoly megugrást: ebben az esztendőben negyvenkét családot regisztráltak a vármegyei adószedők,⁵⁶ ami első pillantásra a népesség néhány év alatti háromszorozódását sejteti.

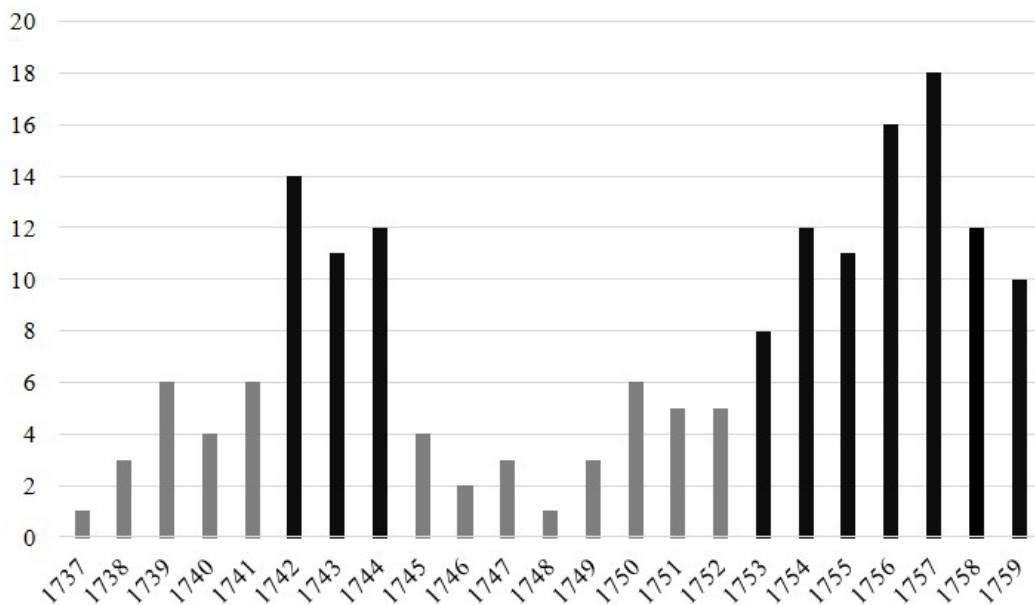
E demográfiai kérdés tisztázásához az anyakönyvek bejegyzései nyújtanak segítséget. Mint fentebb szó volt róla, saját egyházszerkezeti egység híján a lápafőiek mindhárom felekezetének képviselőit a környező falvak sokszor hiányosan vezetett matrikuláiba vezették fel, és nem maradtak ránk az első kérészerű református egyházközség idejében keletkezett dokumentumok sem. Teljes képet tudunk nyerni azonban az 1742–1744 között, illetve 1753 után keletkezett anyakönyvek keresztelési adataiból, ezek azok az időszakok ugyanis, melyekből hiánytalan információk állnak a rendelkezésünkre. A születési adatokból jól kiolvasható, hogy a népesség számában csak kis mértékű növekedés történt az 1750-es évek folyamán: míg 1742 és 1744 között évente tizenegy-tizennégy lápafői családba érkezett újszülött, 1753 és 1759 között évi tíz-tizennyolc helyen ünnepelheték a gyermekáldást (4. kép).

időszakán kívül a tengődi (1739, 1743–1744) és kaszoki (1741–1742) református, illetve a szakcsi (1753–1785) katolikus matrikulákba jegyezték fel. Munkám során a www.familysearch.org weboldalon kutatható mikrofilmeket használtam fel, illetve a lápafői parókián őrzött eredeti dokumentumokkal dolgoztam.

⁵⁴ 1725-ben három libertinus költözött el: MNL TML IV. 5. a. Ö 285, 69. 1727 augusztusában Fejér János érkezett Ráckeresztúrról, októberben pedig ismeretlen helyről Miskovics István. 1728 januárjában Nyitra vármegyéből települt a faluba Rohács István. MNL TML IV. 5. a. Ö 288, 71.

⁵⁵ 1734-ben Várong betelepítését megszervezendő távozott Rohács István, Horváth György, Ficzkó György, Öveges György, Takács Imre, Tóth Márton és Tóth István. MNL TML IV. 5. a. Ö 296, 30.

⁵⁶ MNL TML IV. 5. a. Ö 305, 495–496.

4. kép. A megkeresztelt lápafői gyermekek száma 1737 és 1759 között (a hiánytalan anyakönyvi adatokat tartalmazó évek fekete színnel jelölve)

Az adóösszeírásokból következtethető – mint kiderült, részben látszólagos – komoly demográfiai megugrásra tehát más magyarázatot kell keresnünk. Szita László és T. Mérey Klára kutatásaiból tudjuk, hogy térségünkben az 1750-es évek elején úrbéri regularizáció zajlott le, melynek során olyan zsellérek is telekhez jutottak, akik korábban saját jogon nem gazdálkodtak, így nem szerepeltek az adórajstromokban. Ekkoriban szűnt meg a kézművesek adómentessége is. Az ebben az időszakban több település domesticáiban megfigyelhető radikális népességnövekedés tehát valójában főképp az adózó lakosság számbeli megugrását mutatja.⁵⁷ Átütő demográfiai fel lendüléssel tehát nem, de lassú népességnövekedéssel számolhatunk Lápafő esetében a vizsgált évtizedekben.

A felekezeti anyakönyvek és a conscriptiók összevetése nem csak a népességszám tekintetében okoz fejtörést. A matrikulákban ugyanis rendszeresen feltűnnek olyan családnevek is, melyek az összeírásokban nem, vagy csak 1752 után szerepelnek. Az adatokat tüzetesebben szemügyre véve az is látható, hogy a domesticákból jól ismert nevek református és lutheránus hívek körében fordulnak elő, míg katolikus családokkal 1752 előtt nemigen találkozunk a falu adózói között. Úgy tűnik tehát, mintha a felekezeti különbségek Lápafő esetében társadalmi elkülönülést is jelentene nének. A problémára feltételezésem szerint az lehet a megoldás, ha a falu katolikus lakói között elsősorban nemesi jogállásúakat és kézműveseket keresünk. Ez magyarázatot adhat arra, hogy sokáig miért nem szerepelnek a vármegyei adóösszeírásokban. E megoldás helyességéről tanúsíthatnak a katolikus családnevek is, melyek között egyaránt előfordulnak nemességre (Pertzel) és kézműves foglalkozásra utaló (Kovács, Szabó, Takács, Molnár, Szakács, Sneider, Koleszár) szavak, kifejezések is.

⁵⁷ T. MÉREY 1966, 328; T. MÉREY 1967, 535–537; SZITA 1993, 48. A Somogy vármegyei anyakönyvi adatok és az adózó háztartások viszonyáról: KOVÁTS 1969, 32–40.

EGY „ŐRSÉGI FALU” TOLNÁBAN

Ezen a ponton kell szót ejtenünk a Lápafő lakosságának zömét kitevő reformátusok családneveiről, melyek egy része a legutóbbi évtizedekig fennmaradt a faluban. A kálvinista telepések között több, jellegzetes nevet viselő családdal is találkozunk. A század első harmadában keletkezett conscriptiók megőrizték számunkra Keserű István, Orbán János, Baján Pál, Both György, Dávid János, Balla István, Baksa István, Soós Tamás és Ferincz Péter nevét. Habár adót még nem fizetett, Lápafőn született gyermekét kereszteltette Ükös Tamás, Györke István és Csippán Mihály. E nevek mindegyike gyakori az Őrségben,⁵⁸ együttes és huzamos előfordulásuk pedig jelzi, hogy a faluban komoly őrségi eredetű népességkoncentrációval kell számolnunk.

Újabb, az Őrségben gyakori nevek tűnnek fel az 1752 után megszorított lápafői adózók között. Részben talán korábban is a faluban élt, részben az összeírás keletkezése előtt nem sokkal érkezhetett Bali Tamás, Baracska Ferenc, Gergócs András, Hada Mihály, Könye Ferenc, Laczó Ferenc és Szakál János. A faluközösség „őrségi” jellege tehát tovább erősödött a 18. század második felében, olyannyira, hogy az 1767-ben keletkezett Mária Terézia-féle urbáriumban alig szerepel olyan családnév, amelynek eredetét ne lehetne az ottani népességgel kapcsolatba hozni.⁵⁹

Noha a Nyugat-Dunántúlról a volt hódoltság területére irányuló 18. századi népmozgások ténye nem számít újdonságnak, egy őrségi gyökerű népesség adott településen tapasztalható ilyen fokú koncentrációja mindenképpen figyelemre méltó. Ugyanezzel a jelenséggel találkozott a Somogy megyei Magyaratádról származó Pataky László református lelkész, amikor Kercaszomorra kerülve szembesült a két falu családneveinek hasonlóságaival.⁶⁰ Kutatásai alapján – melyeket Orbán Róbert egészített ki – az is tudható, hogy pontosan milyen események vezettek az őrségi szervezett elvándorlásához.

1732 nyarán a Carolina resolutio által felhatalmazva Rosty István Vas vármegyei alispán kísérletet tett az őrségi református templomok elfoglalására. Akciója komoly ellenállásba ütközött, azt végül az év őszén katonai segítséggel sikerült végrehajtania. A templomok elvétele követően Rosty német katonasága megszállta az őrségi falvakat.⁶¹ Vallásgyakorlásuk ellehetetlenítése, az ellenállást követő megtorlások és a katonák kvártélyozásával járó terhek a lakosság tömeges szökéséhez vezettek, amit a vármegyei vezetés nem tudott megállítani vagy szankcionálni. 1733 és 1736 között az Őrség lakosságának nagyjából egyharmada, tizennyolc falu 70–80 családja hagyta el otthonát. Az elvándorlás egyik célpontja Somogy vármegye volt.⁶²

A konfliktus kivizsgálása során keletkezett tanúkihallgatási jegyzőkönyvek, illetve az adóösszeírások névanyagának elemzése alapján tudható, hogy a somogyi Magyaratád, Orci és Patalom 18. századi lakosságának nagy része az őrségi exodus során került új lakhelyére. Szintén ekkoriban erősödött meg őrségi bevándorlókkal Somogyszil, Inke, Vése és Gige népessége.⁶³ Rokonaikat követve a nagy menekülés éveitől is érkeztek új lakók a régióba.

Úgy tűnik tehát, hogy Lápafő szűkebb környékét – e fenti hét somogyi település közül négy a közvetlen szomszédságba esik – erős őrségi népmozgások formálták a 18. század folyamán. Magyaratádot nyert tehát a falu református családjainak eredete és a régió erőteljes 18. századi reformációjának háttere.

Ha Lápafő lakóinak őrségi kapcsolatrendszerre nem is számít egyedinek a szűkebb régióban, ér-

⁵⁸ Az őrségi családnevekről lásd: SZABÓ 1990; SZABÓ 1993; SZABÓ 1994; VÖRÖS 2019, illetve HAJDÚ 2010, passim.

⁵⁹ MNL OL C 59. IV. No. 9, 31–33. A forrásban szereplő családok Orbán Róbert véleménye szerint Szalafő, Őriszentpéter, Kisrákos, Nagyrákos, Pankasz, Kerkáskápolna, Gödörháza, Kerca, Velemér és a mai Bajánsénye 18. századi lakosságával állhattak rokonságban.

⁶⁰ A Bajánsényén szolgáló Papp Vilmos lelkészt pedig a lápafői egyházközségnél tett látogatása alkalmával érte hasonló meglepetés. PAPP 2012, 81.

⁶¹ Az eseményekről: PATAKY 1990, 33–36; PATAKY 1992, 108–111; ORBÁN 2000, 33–34.

⁶² PATAKY 1990, 41–42; ORBÁN 2000, 34–35.

⁶³ A települések 18. századi történetének rövid felvázolása: ORBÁN 2000, 36–42.

kezésük datálása annál érdekesebb következtetéseket rejt magában. Jelzésértékű, hogy az 1710-es évek végén alapított település első halottja a Keserű családnevet viselte:⁶⁴ a falu őrségi származású, református lakóinak nagy része már jóval a nagy exodus előtt itt élt.⁶⁵ Úgy tűnik tehát, hogy Külső-Somogy nem véletlenül volt célja az 1730-as évek nagy őrségi kivándorlásának, az újonnan érkezőket a régióban rokonok, ismerősök várták.

VÉGSZÓ

A Tolna megyei Lápafő újkori története 1718-ban kezdődik. Az akkor még Somogyhoz tartozó településen járó vármegyei adószedők tizennégy frissen beköltözött, vagyontalan családot írtak össze. A forrás azt is megjelöli, hogy az újonnan létrejött falu lakóinak nagy része trencsényi és nyitrai szlovákokból, illetve Vas és Zala vármegyéből érkező magyarokból állt. Az evangélikus szlávok és a református magyarok között hamar konfliktusok alakultak ki, ami végül a számbeli fölényben levő

kálvinista népesség dominanciájához vezetett. A Kosziba/Kacziba, Belech/Belák, Suri és Tóth családok képviselői, habár kezdetben komoly szerepet tölthettek be a falu életének szervezésében, egyházi autonómiájuk elvesztésével háttérbe szorultak, nevük a Suri család kivételével lassan kikopott a falu köztudatából. Az Őrség déli-délnyugati részéről és a környező településekről⁶⁶ érkezett reformátusok nevei viszont a teljes 18. század folyamán jelen vannak az adóössze-

5. kép. Az első beköltözők kései utódjainak sírkövei a lápafői „régí temetőben” (fotó: szerző)

írásokban és a hiányosan fennmaradt anyakönyvekben. Családtagjaik közül többen az 1733 utáni átrendeződések során, illetve az azt követő évtizedekben csatlakozhattak hozzájuk. A század végéhez közeledve néhány katolikus iparost leszámítva a falu szinte teljes lakossága őrségi gyökerű reformátusokból állt. Leszármazottaik egy része még ma is a településen él (5. kép).⁶⁷

Lápafő újkori történetének alakulása jól leképezi a Dél-Dunántúlon a 18. század folyamán végbement általános társadalmi változások folyamatait. A faluval kapcsolatos források értékelése azonban nem várt eredményeket hozott: alapításának eseményei olyan, kevésbé ismert honfoglalások sorozatának kezdetét jelentették, melyek idővel egy teljes régió arculatát határozták meg.

⁶⁴ A nemes Keserű család egykor Szerdahelyet (ma: Središće, Szlovénia) birtokolta. SCHNEIDER 1937, 31.

⁶⁵ Lápafő közösségéhez a nagy őrségi kivándorlás során is csatlakoztak új lakók: a források szerint az újonnan érkezők közül a Baján család tagjai a faluban telepedtek le. PATAKY 1990, 41. Talán rokonaikhoz érkeztek, mivel Bajának már az 1724-es összeírás idején is éltek a faluban.

⁶⁶ Egy 1721-ben keletkezett határper „Becs völgyiek” jelzővel illeti a falu lakóit. TAKÁCS 1976, 28 (pontatlan hivatkozással); MNL SML IV. 10. bb. 67/1721. A göcseji és az őrségi reformátusok között szoros kapcsolat volt. PATAKY 1992, 103–108.

⁶⁷ A Lápafő történetével kapcsolatos belső keletkezésű források Vas, Zala és Veszprém vármegyét jelölik meg az újkori telepések korábbi lakhelyeként (*Historia domus*; VESZPRÉMI FEJES 1900, 5–6; GAÁL – KÓHEGYI 1977, 329), ugyanakkor a helyi szájhagyományban az utóbbi évtizedekig a közelebről meghatározott őrségi eredet is fennmaradt.

IRODALOMJEGYZÉK

- BRÜSZTLE 1878
Conscriptio 1733
 BRÜSZTLE, Josephus: *Recensio universi cleri dioecesis Quinque-ecclesiensis III. Quinque-ecclesiis* 1878.
Conscriptio ecclesiarum et parochiarum comitatus Baranyiensis et comitatus Tolnensis Anno 1733. Baranya és Tolna vármegye plébániáinak összeírása 1733. A bevezető tanulmányt írta és a forrásokat közredja Gőzsy Zoltán. Pécs 2012. (Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis IX.)
- CSEPREGI 2000
 CSEPREGI Zoltán: *Magyar pietizmus 1700–1756. Tanulmány és forrásgyűjtemény a magyar pietizmus történetéhez.* Budapest 2000.
- CSEPREGI 2010
 CSEPREGI, Zoltán: *Brüderlich verfeindet? Luthertum und Reformiertentum in der neu besiedelten Tolnau.* In: *Kirchen als Integrationsfaktor für die Migranten im Südosten der Habsburgermonarchie im 18. Jahrhundert.* Hrsg. Bendel, Rainer – Spannenberger, Norbert. Münster 2010, 99–113. (Kirche und Gesellschaft im Karpaten-Donauraum 1.)
- CSEPREGI 2022
 CSEPREGI Zoltán: *Evangélikus lelkészek Magyarországon (ELEM) III. A soproni országgyűléstől (1681) a korai újkor végéig (1800). III/1: Nyugat-Magyarország (a dunántúli egyházkerület).* Budapest 2022.
- DIÓS 1996
 DIÓS István: *Carolina resolutio.* In: *Magyar katolikus lexikon. II. kötet.* Főszerk. Diós István, szerk. Viczián János. Budapest 1996, 175–176.
- DOBOS 2001
 DOBOS Gyula: *Családi levéltárak repertóriumai.* Szekszárd 2001. (Segédletek III.)
- GAÁL – KÖHEGYI 1977
 GAÁL Attila – KÖHEGYI Mihály: *Tolna megye Pesthy Frigyes helynévtárában III. A Szekszárdi Béri Balogh Ádám Múzeum Évkönyve VI–VII (1975–1976) [1977]* 279–360.
- GŐZSY – VARGA 2009
 GŐZSY Zoltán – VARGA Szabolcs: *A pécsi egyházmegye plébániahálózatának újjászervezése a 18. század első felében.* In: *Katolikus megújulás és a barokk Magyarországon. Különös tekintettel a Dél-Dunántúlra (1700–1740).* Szerk. Gőzsy Zoltán – Varga Szabolcs – Vértesi Lázár. Pécs 2009, 225–264. (SHDQ VII.)
- HAJDÚ 2010
 HAJDÚ Mihály: *Családnevek enciklopédiája.* Budapest 2010. (A magyar nyelv kézikönyvei XVII.)
- HOLUB 1974
 HOLUB József: *Az újjáépítés megindulása Tolna megyében a török kiűzése után 1686–1703-ig.* *TTMT V* (1974) 5–124.
- HORVÁTH 1969
 HORVÁTH Árpád: *Szakcs mezőváros története.* Szakcs 1969.
- HORVÁTH 1974
 HORVÁTH Árpád: *Megyei önkormányzati szervezet Tolna megyében a XVIII. század első évtizedeiben (1703–1740).* *TTMT V* (1974) 125–182.
- K. NÉMETH 2015
 K. NÉMETH András: *A középkori Tolna megye templomai.* Szekszárd 2015.

- K. NÉMETH – MÁTÉ 2020 K. NÉMETH András – MÁTÉ Gábor: *Horhosok, puszták, búvólikak. Tájérténeti tanulmányok a 16–18. századi Dél-Dunántúlról*. Budapest 2020. (Studia Ethnologica Hungarica XX.) <http://doi.org/10.56037/978-963-414-726-8>
- K. NÉMETH – TAKÁCS 2013 K. NÉMETH András – TAKÁCS Melinda: A középkori Lápafő és temploma. In: *Fiatal Középkoros Régészek IV. Konferenciájának Tanulmánykötete*. Szerk. Varga Máté. Kaposvár 2013, 61–82. (A Kaposvári Rippl-Rónai Múzeum Közleményei 2.)
- KOVÁCS 2023 KOVÁCS Bence: *Uradalom, plébánia, faluközösség. Történeti néprajzi dimenziók a 18. századi Dél-Dunántúlon*. Doktori disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Irodalomtudományi Doktori Iskola. Kézirat. Budapest 2023. DOI: 10.15476/ELTE.2023.023
- KOVÁTS 1969 KOVÁTS Zoltán: *Somogy megye népessége a XVII–XVIII. század fordulóján*. Kaposvár 1969. (Somogyi Almanach 12.)
- LINK 2004 LINK Dóra: *Tolna vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái 1714–1717*. Szekszárd 2004.
- MÁTÉ 2013 MÁTÉ Gábor: Sajtos Márton és kora. Egy XVIII. század eleji Dombóvár vidéki paraszt portréja és az újránepesedő táj rajza. In: *Ember – táj – természet – alkotás. Dél-dunántúli dolgozatok. Tanulmányok dr. Szőke Sándor emlékére*. Szerk. Kriston-Vízi József. Dombóvár 2013, 40–59. (Helytörténeti sorozat 12.)
- MÁTÉ 2014 MÁTÉ Gábor: Szlovák telepések a török alól felszabadult Dél-Dunántúlon. *Történeti Földrajzi Közlemények* 2/1–2 (2014) 77–96.
- MÁTÉ 2015 MÁTÉ Gábor: „búcsúról búcsúra hordozván és olvastatván a kontraktust”. Döbrököz szabadosai és a község benépesítése a Rákóczi-szabadságharc után. *A Wosinsky Mór Múzeum Évkönyve XXXVII* (2015) 299–312.
- MÁTÉ 2018 MÁTÉ Gábor: A dél-dunántúli rácok történeti néprajzi kérdései a 17–18. században. *Ethn* 129/3 (2018) 371–390.
- MÁTÉ 2021 MÁTÉ Gábor: „...most van ideje a marhahajtásnak!” *A Dél-Dunántúl pusztulása 1683–1685-ben*. Budapest 2021. (PNEKAT Füzetek 2.)
- MAUL-LINK 2021 MAUL-LINK Dóra: *Tolna vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái 1721–1725*. Szekszárd 2021.
- ORBÁN 2000 ORBÁN Róbert: „Őrségi falvak” Somogyban. Adatok az őrségiek Somogyba településéhez a XVIII. század elején. *Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények* 2000/4, 331–345.
- PAPP 2012 PAPP Vilmos: *Ország(új)építés*. Budapest 2012.
- PATAKY 1990 PATAKY László: *Az Őrség múltja a Kercaszomori Református Egyházközség történetének tükrében*. H. n. 1990.
- PATAKY 1992 PATAKY László: *Az Őrségi Református Egyházmegye története*. Győr 1992.
- PAYR 1910 PAYR Sándor: *Egyháztörténeti emlékek. Forrásgyűjtemény a Dunántúli Ág. Hitv. Evang. Egyházkerület történetéhez. I. kötet*. Sopron 1910.

- SCHNEIDER 1937 SCHNEIDER Miklós: *Nemes családok története. I. kötet.* Székesfehérvár 1937.
- SZABÓ 1990 SZABÓ László: *Az Őrség személynevei.* Budapest 1990. (Magyar Névtani Dolgozatok 92.)
- SZABÓ 1993 SZABÓ László: Földrajzi nevekből keletkezett családnevek az Őrségben. *NévtÉrt* 15 (1993) 284–288.
- SZABÓ 1994 SZABÓ László: Földrajzi nevekből keletkezett családnevek az Őrségben II. *NévtÉrt* 16 (1994) 70–79.
- SZILÁGYI 1983 SZILÁGYI Mihály: Az újratelepülő Tolna megye 1710–1720. *TTMT X* (1983) 33–155.
- SZITA 1993 SZITA László: *Somogy megyei nemzetiségek településtörténete a XVIII–XIX. században.* Kaposvár 1993. (Somogyi Almanach 52.)
- SZITA 1996 SZITA László: A lutheránus németység bevándorlása és településtörténete Tolna megyében a XVIII. században. *Tolna Megyei Levéltári Füzetek* 5 (1996) 5–164.
- T. MÉREY 1966 T. MÉREY Klára: A termelőerők helyzete Somogy megyében a XVIII. században. In: *A Magyar Tudományos Akadémia Dunántúli Tudományos Intézete. Értekezések 1964–1965.* Szerk. Babics András. Budapest 1966, 323–362.
- T. MÉREY 1967 T. MÉREY Klára: A XVIII. századi határperek néprajzi és történeti forrásértéke. *Ethn* 78 (1967) 533–546.
- TAKÁCS 1976 TAKÁCS Lajos: *Egy irtásfalu földművelése.* Budapest 1976.
- VESZPRÉMI FEJES 1900 VESZPRÉMI FEJES György: *A lápafői ev. ref. egyház emlékkönyve. A templomszentelés alkalmára.* Dombóvár 1900.
- Visitatio* 1738–1742 *Visitatio canonica dioecesis Quinqueecclesiensis 1738–1742. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek a pécsi egyházmegyében (1738–1742).* A bevezető tanulmányt írta és a forrásokat közredja Gózszy Zoltán – Varga Szabolcs. Pécs 2009. (SHDQ V.)
- Visitatio* 1753–1757 *Visitatio Parochiarum Dioecesis Quinqueecclesiensis 1753–1757. Baranya és Tolna vármegye plébániáinak összeírása 1753–1757.* A bevezető tanulmányt írta és a forrásokat közredja Gózszy Zoltán. Pécs 2016. (SHDQ XIV.)
- VÖRÖS 2019 VÖRÖS Ferenc: Családnevek a XVIII. század eleji Őrségi falvakban. *Vasi Szemle* LXXIII/1 (2019) 13–28.
- WELLMANN 1989 WELLMANN Imre: Magyarország népességének fejlődése a 18. században. In: *Magyarország története 1686–1790. I.* Főszerk. Ember Győző – Heckenast Gusztáv. Budapest 1989, 25–80. (Magyarország története tíz kötetben 4/1.)

FORRÁSOK

A Lápafői Református Egyházközség irattára

Historia domus

GALGÓCZY Gábor: Emlékezésnek okáért tett jegyzések a lápafői reform ekklésiáról. A lápafői református egyházközség első vegyes anyakönyve 11–12. Kézirat, 1823.

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL)

MNL OL C 59. IV.	Departamentum urbariale, Com. Tolna – Mais
MNL OL E 156. a.	Urbaria et conscriptiones (1527–1864), Registrata
MNL OL P 316.	Horváth (zalabéri) család (1528–1877)
MNL OL P 533.	Országos Levéltár által rendezett iratok (1527–1937)
MNL OL X A1611-1612/X3130 585/1.	A sorozat, A kazsoki ref. egyház születési, házassági és halotti vegyes anyakönyve. I. kötet. 1740–1769
MNL OL X A1653-1654/X3192 645/1.	A sorozat, Tengőd. Születési, házassági és temetési anyakönyv 1726–1766 és egyebek
MNL OL X A4994-4997/X6545 1267/1.	A sorozat, A szakcsi római katolikus plébánia vegyes anya- könyve I. 1728–1756
MNL OL X A4994-4997/X6545 1267/2.	A sorozat, A szakcsi római katolikus plébánia vegyes anya- könyve II. 1756–1772

Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Vármegyei Levéltára, Szekszárd (MNL TML)

MNL TML IV. 1. a.	Tolna Vármegye Nemesi Közgyűlésének iratai (1654–1848), Közgyűlési jegyzőkönyvek (Protocolla congregationum)
MNL TML IV. 5. a.	Tolna vármegye adószedőjének iratai, Országos összeírások (Domestica) (1695–1778)
MNL TML XIII. 14.	Perczel család iratai

Magyar Nemzeti Levéltár Somogy Vármegyei Levéltára (MNL SML)

MNL SML IV. 1. h.	Somogy Vármegye Nemesi Közgyűlése és Albizottsága iratai, Összeírások (Conscriptiones) (1534–1848)
MNL SML IV. 10. bb.	Somogy Vármegye Törvényszékének (Sedria) iratai (1488–1855), Bírósági vizsgálatok (Inquisitionales) (1654–1848)

Pécsi Egyházmegyei Levéltár (PEL)

PEL I. 1. c. 16.	Püspöki Hivatal, Kötetek, Conscriptio animarum diaecesis Quinque-Ecclesiensis
------------------	--

A Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltára (RL)

RL A/1b. G	Egyházigazgatási iratok (Püspöki Levéltár), Püspöki vizitáció iratai
RL A/6. 1. k.	Külsősomogyi egyházmegye, A külsősomogyi helv. h. v. egy- házmegye jegyzőkönyve 1726–1780
RL A/6. 2. k.	Külsősomogyi egyházmegye, A külsősomogyi egyházmegye protocolluma 1728–1819
RL B/1. L	Ágensi levéltár, L kötet

RÖVIDÍTÉSEK

Ethn	Ethnographia, Budapest
NévtÉrt	Névtani Értesítő, Budapest
SHDQ	Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis, Pécs
TTMT	Tanulmányok Tolna megye történetéből, Szekszárd

FÜGGELÉK

Lápfői családnevek 1718 és 1759 között, illetve az 1767-es úrbéri tabella alapján.

Jelkulcs: □ = katolikus; ○ = evangélikus; ◇ = a felekezet nem eldönthető.

A jelöletlen családok a református felekezet képviselői.

1718¹			
◇Bacs	Csizmazia	Ferincz	Keserű
○Belek	Dávid	Keserű	Major
Both	Ferencz	Major	◇Miskovics
David	Keserű	Molnár	Molnár
Ferencz	Major	Nagy	Nagy
○Kosziba	◇Máté	◇Pálinkás	Orban
Major	Molnár	Soós	◇Palinkas
Molnár	Nagy	○Surj	Soos
Sos	Orbán	○Toth	○Suri
○Surj	Pálinkás	Varga	○Toth
○Thott	Soos		Varga
	○Suri	1729⁶	
1724²	◇Szili	Balla	1733⁸
Baján	○Toth	Bognár	Balla
Balga (Balla)	Varga	◇Borda	○Belák
○Belágh		Both	Bognar
Both	1727⁴	Dávid	Both
Csizmazia	Balla	Ferency	◇Burda
Dávid	○Belák	Keserű	David
○Kacziba	Bognár	Major	Ferencz
◇Kása	Both	◇Miskovics	○Kacziba
Keserű	Csizmazia	Molnár	Kessery
Major	Dávid	Orbán	Major
Molnár	Ferenczi	◇Pálinkás	Molnár
◇Pálinkás	Keserű	Soós	Nagy
◇Peter	Molnár	○Suri	Orban
Soós	Nagy	○Toth	Sós
○Sury	◇Pálinkás	Vargha	○Sürény
○Toth	Soós		○Toth
Varga	○Suri	1730⁷	Varga
	Varga	Baksa	□Vasko
1725³		Balla	
Baján alias Szabó	1728⁵	○Belák	1734⁹
Balla	Balla	Bognár	Bala
○Bellák	○Belák	◇Borda	○Belák
Bognár	Bognár	Both	Bognár
Bot	Both	David	◇Borda
	Dávid	Ferencz	Both

¹ MNL SML IV. 1. h. 51.

² MNL TML IV. 5. a. 284.

³ MNL SML IV. 1. h. 55; MNL TML IV. 5. a. 285.

⁴ MNL TML IV. 5. a. 287.

⁵ MNL TML IV. 5. a. 288.

⁶ MNL TML IV. 5. a. 289, 290.

⁷ MNL TML IV. 5. a. 291, 292.

⁸ MNL TML IV. 5. a. 293, 294.

⁹ MNL TML IV. 5. a. 295.

David
Ferencz
Molnár
Nagy
Sos
○Sűrérh
○Toth
Urbán
Varga
□Vasko

1735¹⁰

Bala
○Belák
Bognár
◇Borda
David
Molnár
Nagy
Soos
○Surni
○Toth
Urbán
Varga
□Vasko

1737¹¹

□Dobos

1738¹²

□Beck
□Sulik
□Takács

1739¹³

Balla
○Belák
Both
□Csikós
Dávid

Hajdu
Molnár
Orbán
Soós
○Sury
Ükös
Varga
□Vasko
Veres

1740¹⁴

Balla
○Belák
Bognár
Both
David
Hajdu
□Kral
Molnár
Nagy
Orbán
Soos
○Sury
□Takács
□Téglásy
Varga
□Vaskó

1741¹⁵

Baján
□Béres
Hajdu
Kovács
Ükös

1742¹⁶

Baján
Balla

Balogh
○Belák
Bott
□Cseh
□Csordás
David
□Dobos
Györke
Hajdu
□Kaposi
Kardos
Keresztes
Molnár
□Nagy
Orbán
□Pertzel
□Sipos
○Suri
□Takács
○Toth
Varga
Veres

1743¹⁷

Bott
Györke
Hajdu
Herr
Keresztes
□Lányi
□Pertzel
Pordán
□Szakács
Ükös

1744¹⁸

Balla
Balogh
Csipán

Fias
Hajdu
□Horváth
Molnár
Nagy
□Takács
Varga

1745¹⁹

□Fendrich
□Hetényi
□Koleszár

1746²⁰

□Bácsay
□Foyta

1747²¹

□Kovács
□Németh
□Szabó

1748²²

Baján
Balla
Balogh
○Belák
Bognár
Both
□Cseh
◇Csobor
David
Györke
Hajdu
Kardos
Körösztös
Nagy
Orbán
○Sury

¹⁴ MNL TML IV. 5. a. 301;
MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1.

¹⁵ MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1; MNL OL X
A1611-1612/X3130 585/1.

¹⁶ MNL TML IV. 5. a. 302;
MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1; MNL OL X
A1653-1654/X3192 645/1;
MNL OL X A1611-1612/
X3130 585/1.w

¹⁷ MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1; MNL OL X
A1653-1654/X3192 645/1.

¹⁸ MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1; MNL OL X
A1653-1654/X3192 645/1.

¹⁹ MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1.

²⁰ MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1.

²¹ MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1.

²² MNL TML IV. 5. a. 304;
MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1.

¹⁰ MNL TML IV. 5. a. 296.

¹¹ MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1.

¹² MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1.

¹³ MNL TML IV. 5. a. 300;
MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1; MNL OL X
A1653-1654/X3192 645/1.

□Szokoli
○Toth
Varga

1749²³

□Hegedűs
□Szalay
□Tóth

1750²⁴

□Bog
□Grangi
□Nagy
□Snejder
□Takács
□Tóth

1751²⁵

Bott
□Börös
□Czene
□Hegedűs
□Nagy

1752²⁶

Balla
Baracska
Bedök
Boczor
Bognár
Bot
Dávid
□Fábián
Ferincz
Györke
Hajdu
□Horvát
□Kaposi
Kardos
□Karosi
○Kéky

□Kis
Kovács
Markó
◇Mikes
Molnár
◇Móricz
Németh
Orbán
◇Pál
◇Rasko
□Snajder
Sós
○Suri
Szakály
□Takács
Ükös
Varga
Vörös

1753²⁷

Bali
Balla
Balogh
Baracska
Bedök
Berecz
Bodor
Bognár
Bott
○Czimpa
Dávid
Ferincz
Gergócs
Györke
Hada
Hajdu
Horgász
□Horváth
Kardos
□Kaszás
○Kéki

Keserő
Kis
Kovács
Könye
Laczo
Markó
Máros
Máté
Molnár
◇Móricz
□Nagy
Németh
Orbán
□Pál
□Schnejder
□Sogor
Soós
○Suri
Szabó
Szakál
□Takács
Tooth
Ükös
Varga
Vörös

1754²⁸

□Bajcsa
Balogh
Baracska
Dávid
Hajdu
□Horváth
Könye
Molnár
Soos
Takács
Ükös
□Virágh

1755²⁹

□Bitzaj
Fintor
Hajdó
Keserő
□Majka
Német
Orbán
□Perriz
Suri
Ükös

1756³⁰

Balla
Bedő
Csimpa
Dávid
Hajdó
□Horváth
□Htéj?
□Kanász
Kardos
◇Kiss
Markó
□Pataj
Szabó
Toot
Varga

1757³¹

Baksa
Balla
Bootos
Dávid
Györkő
Hajdo
□Horváth
□Kanász
○Keké
Keserő

²³ MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1.

²⁴ MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1.

²⁵ MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1.

²⁶ MNL TML IV. 5. a. 305;
MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1.

²⁷ MNL TML IV. 5. a. 306;
PEL I. 1. c. 16; MNL OL X
A4994-4997/X6545 1267/1.

²⁸ MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1.

²⁹ MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1.

³⁰ MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/1-2.

³¹ MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/2.

Markó
Orbán
Sutor
Szocsak
Takács
Totth
Ükes

1758³²

Balla
Berőczy
Botth
Czifra
◊Farkas
Kovács
Molnár
Németh
Soos
Takács

1759³³

Balogh
Hajdu
Horváth
Kardos
Keserű
Markó
Molnár
Orbán
Rohács
Ugodi

1767³⁴

Baksa
Balla
Baracska
Bedok
Bedry
Bognár
Both

David
◊Farkas
Gergöcs
Györki
Hada
Hajdu
Kardos
◊Kasa
Keserű
◊Kiki
◊Kiss
Kovács
Könye
Markó
Molnár
◊Morocz
Németh
Orbán
Peczeli
Soós
◊Suri
Szakál
Ükös
Varga

³² MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/2.

³³ MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/2.

³⁴ MNL OL C 59. IV. No. 9;
MNL OL X A4994-4997/
X6545 1267/2.

A “Village from Órség” in Tolna Data for the Inhabitation of Lápafő

The modern history of Lápafő in Tolna County goes back to 1718. The county tax collectors visiting the settlement, belonging to Somogy County at that time, took a census of fourteen families who had just settled there and were still without properties. The source also reveals that the majority of the inhabitants in the newly established village were Slovaks from Trenčín and Nitra, and Hungarians from Vas and Zala Counties. Conflicts soon arose between the Lutheran Slav and the Calvinist Hungarian communities, which eventually led to the dominance of Calvinists in the church organisation as they outnumbered the Lutherans.

Among the Calvinist settlers, we can also find several families with distinctive names. All of these names were common in the Órség (region in southwestern Hungary). Their combined and continuous occurrence suggests that there was a major concentration of population with Órség origins in Lápafő throughout the eighteenth century. Towards the end of the century, except for a few Catholic artisans, nearly the entire population of the village consisted of Calvinist people with roots in the Órség region.

The Calvinist population of the surrounding settlements also came from Órség. Between 1733 and 1736, approximately one-third of the population of Órség left their homes due to forceful attempts at re-Catholicization in Vas County. One of the destinations of the emigration was Somogy County. At the same time, according to the testimony of written sources, most of the Calvinist inhabitants of Lápafő with Órség origins had already lived there long before the great exodus. It seems, therefore, that Külső-Somogy was the destination of the great emigration from the Órség in the 1730s for a reason: the newcomers were awaited in the region by their relatives and acquaintances.

The events of modern history in Lápafő clearly reflect the processes of general social changes that took place in Southern Transdanubia during the eighteenth century. However, the evaluation of written records associated with the village yielded unexpected results: the events of its foundation marked the beginning of a chain of little-known settlings that defined the image of an entire region over time.